

*Косяк Н. В.,**аспірант кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ*

СУДОВЕ РІШЕННЯ ТА РІШЕННЯ СУДУ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню співвідношення понять «судове рішення» та «рішення суду» в національній правовій системі. У статті наголошується на важливості правової визначеності законодавства, що дозволяє його правильно розуміти та застосовувати. Неоднакове вживання одного і того ж терміну у різних нормативно-правових актах може призводити до юридичних колізій та конфліктів у правозастосовній практиці. Особливого значення це питання має щодо актів, які відбувають результат діяльності суду.

Автор підкреслює, що в процесі судової та виконавчої реформ законодавець здійснив спробу уніфікувати підходи щодо застосування категорій «судове рішення» та «рішення суду». Водночас на підставі аналізу цивільного, господарського, адміністративного та кримінального процесуального законодавства, акцентується увага на непоодиноких випадках підміни цих понять. Це ж можна простежити й у правозастосовній практиці. Аналіз енциклопедичної літератури та наукових позицій дозволяє стверджувати, що досі спірним залишається поняття, що застосовується у якості загального значення судового акту.

Змістовний аналіз положень Конституції та процесуального законодавства України, поглядів науковців та практиків дозволив визначити відмінності між категоріями «судове рішення» та «рішення суду». У статті наголошується на загальності категорії «судове рішення», яке за своєю суттю охоплює всі види (форми) актів суду, в тому числі й рішення суду.

Ключові слова: законодавство, суд, судове рішення, постанова суду, рішення суду, судовий наказ.

Постановка проблеми. Здійснювана в Україні судово-правова реформа насамперед спрямована на формування дієвої, самостійної та незалежної судової системи, яка б діяла на основі європейських цінностей та отримала довіру від населення. Її основною метою є забезпечення належної охорони та захисту прав і законних інтересів людини та громадянина, юридичних осіб та інших учасників судового процесу.

Здійснюючи правосуддя суд, як уповноважений на те орган державної влади, визначає наявність тих чи інших прав та обов'язків, відновлює їх у разі порушення, встановлює ступінь вини особи у вчиненому правопорушенні тощо. В результаті своєї діяльності суд виносить рішення, яке відповідно до ст. 1291 Конституції України є обов'язковим до виконання [1]. Водночас різноманітність вживаних у законодавстві конфігурацій термінів, що відбувають результат діяльності суду, зумовлює необхідність вироблення єдиного уніфікованого поняття.

Стан дослідження. Питання суті, змісту та характерних ознак актів судочинства привертало увагу багатьох вчених-правознавців. Зокрема, питання співвідношення категорій «судове рішення» та «рішення суду» висвітлювались у наукових працях:

М. Авдюкова, С. Абрамова, І. Андропова, С. Боднара, О. Брателя, М. Гурвіч, І.В. Писайлюк, Г. Писаренко, Ю. Самолюк, В. Тертишнікова, Г.Л. Осокіна, Г. Фазикош та інших. Однак, аналіз їх наукових праць вказує, що кожен із них здійснював своє дослідження з огляду галузевих особливостей. Зі свого боку комплексного дослідження зазначеної проблематики фактично немає. У зв'язку з цим, мета нашого дослідження полягає у спробі, на основі аналізу наукових позицій та законодавства України, здійснити загальнотеоретичний аналіз понять «судове рішення» та «рішення суду» та виокремити основні відмінності між ними.

Виклад основного матеріалу. Аналіз законодавства України вказує на застосування різних прав за своєю сутністю та змістом термінів. Так, Конституція України встановлює, що: правосуддя в Україні здійснюється виключно судами (ст. 124); судові рішення ухвалюються іменем України та є обов'язковими до виконання (ст. 1291) [1]. Термін «судові рішення» застосовується й у статті 129 Основного закону держави [1]. Зокрема, у ній закріплюючи одну із засад судочинства законодавець встановлює гарантію забезпечення апеляційного і касаційного оскарження «рішення суду» та обов'язковість «рішення суду». Водночас у Конституції України вживається й інша термінологія. Так, у статтях 62 та 63, які закріплюють презумпцію невинуватості, а також регламентують права підозрюваного, обвинуваченого, підсудного та засудженого, йдеться про «обвинувальний вирок суду» та «вирок суду» [1]. Відповідно, можна сказати, що в Основному законодавчому акті держави вживаються різні терміни щодо позначення остаточного акту суду. Разом з тим, аналіз конституційних положень, дозволяє стверджувати, що здебільшого вживається усе ж таки термін «судові рішення».

Термін «судові рішення» вживається й у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК) [2]. Зокрема, ст. 258 ЦПК має назву: «Види судових рішень». Разом з тим, категорія «рішення суду» застосовується як різновид судового рішення, який приймається судом першої інстанції під час розгляду справи по суті. Аналогічна ситуація простежується й у Господарському процесуальному кодексі України (далі – ГПК) [3], де у ст. 232 також вказується, що різновидом судового рішення є «рішення суду». Те саме ми зустрічаємо й у ст. 241 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) [4].

У Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) [5] ст. 369 теж має назву: «Види судових рішень». Однак, на відміну від цивільного, господарського та адміністративного процесуального законодавства України, вона не передбачає прийняття судом рішення суду як різновиду судового рішення. Насамперед це зумовлено особливостями справ, які розгляда-

ються в рамках кримінального провадження та суті прийнятих рішень по справі.

Аналіз положень процесуального законодавства України дозволяє стверджувати, що у ньому фактично відсутнє чітке роз'яснення застосованих понять, в том числі й категорії «судове рішення» та «рішення суду». Винятком є Кодекс адміністративного судочинства України [4] де у ст. 4 подається визначення застосованих термінів. Зокрема, під поняттям «судове рішення» розуміється рішення, постановка, ухвала суду будь-якої інстанції (п. 12 ч. 1 ст. 4), зі свого боку, термін «рішення суду» тлумачиться як рішення суду першої інстанції, в якому вирішуються позовні вимоги (п. 13 ч. 1 ст. 4) [4]. Таке тлумачення термінів в повній мірі не розкриває їх сутність, однак вказує, що законодавець у поняття «судові рішення» вкладає більш загальний зміст, що охоплює всі категорії актів, які приймає суд під час судового провадження. Натомість поняття «рішення суду» розглядає у якості різновиду судового рішення, яке приймається в процесі судового провадження тільки судом першої інстанції.

Певну спробу подати більш ґрунтовне тлумачення поняття «судове рішення» було здійснено Вищим адміністративним судом України. Зокрема, у Постанові пленуму Вищого адміністративного суду від 20 травня 2013 року № 7 [6] суд наголосив, що найважливішим результатом здійснення правосуддя адміністративними судами є ухвалення судового рішення. Водночас на відміну від більшості законодавчих актів, Вищий адміністративний суд у п. 1 подав чітке тлумачення поняття «судове рішення» під яким пропонує розуміти акт правосуддя, ухвалений згідно з нормами матеріального та процесуального права і згідно з конституційними засадами та принципами адміністративного судочинства є обов'язковим до виконання на всій території України [6]. Дане тлумачення поняття «судове рішення», безперечно, теж не розкриває всю його змістову глибину, однак вказує на те, що воно є загальним щодо різновидів актів адміністративного судочинства.

Отже, проведений аналіз положень цивільного, господарського, адміністративного та кримінального процесуального законодавства України дозволяє стверджувати, що на законодавчому рівні у якості узагальнюючого акту судочинства здебільшого застосовується термін «судове рішення». Водночас положення вищезгаданих та інших нормативно-правових актів свідчать, що подеколи законодавець оперує категоріями «судове рішення» та «рішення суду» як однопорядковими. Це, зі свого боку, створює плутанину щодо застосування даних термінів і як наслідок нерідко здійснюється необґрунтована підміна понять.

Необхідно погодитися з авторами посібника з написання судових рішень у цивільному і кримінальному судочинстві, які зазначають, що сьогодні можна говорити про певну уніфікацію підходів у розв'язанні цього питання. З огляду на зміст чинного законодавства, найбільш коректним вважається застосування терміна «судове рішення» для ідентифікації усіх судових актів незалежно від виду юрисдикції [7, с. 13].

Певну увагу актам судочинства приділено й у наукових джерелах. Їх аналіз вказує, що, досліджуючи особливості судочинства, науковці вживають різноманітні терміни, які позначають акти суду – судові рішення, вирок суду, ухвала суду, рішення суду, постановка суду та інші. Це вказує на існування різних підходів до дослідження актів суду, а подеколи на нерозуміння їх суттєвих відмінностей. З цього приводу необхідно погодитися

з І. Андроновим, який наголошує на тому, що плутанина в термінології може призвести до різного тлумачення норм закону [8, с. 205]. Що зі свого боку, може стати причиною неправильного застосування положень законодавчого акту та прийняття неправильного (неправомірного) рішення.

В більшості наукових джерел вчені наголошують на тому, що поняття «вирок суду», «ухвала суду», «постанова суду» фактично позначають різні види актів суду. Водночас спірним залишається поняття, що застосовується у якості загального значення судового акту. Так, досить часто у наукових джерелах трапляються поняття «судові рішення» та «рішення суду». Водночас одні науковці отожднюють ці поняття, а інші вказують на суттєву різницю у змісті даних категорій. Так, В. Тертишніков досліджуючи основи цивільного судочинства наголошує на тому, що використання загального поняття «судові рішення» є невдалим. Науковець звертає увагу на те, що у цивільному процесі рішення є індивідуальним процесуальним документом. Відповідно, він пропонує вважати, що судові рішення, в тому числі й судові ухвали є різновидом судових постанов [9, с. 165; 10, с. 208–209]. Подібну точку зору висловлюють М. Гурвіч та С. Абрамов, Г. Осокіна. Науковці розглядають судові рішення як постанову суду [11, с. 99; 12, с. 110; 13, с. 241].

Аналізуючи вищенаведені позиції науковців, можна сказати, що згідно ст. 258 ЦПК постанови є різновидом судових рішень у цивільному провадженні [2]. Також постановка є різновидом судового рішення й у господарському, адміністративному і кримінальному процесуальному законодавстві. Це впливає й із Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [14] де встановлюється, що «висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права» (ч. 5 ст. 13). Відповідно, зведення розуміння поняття «судові рішення» до судової постанови чи її різновиду є недопустимим.

Продовжуючи аналіз наукових джерел щодо співвідношення категорій «судові рішення» та «рішення суду», можна констатувати, що деякі науковці не розмежують дані категорії та вживають їх як синоніми. Так, з позиції М. Авдюкова термін «рішення суду» вживається у двох значеннях: у першому, найбільш розповсюдженому, тобто це акт правосуддя в цивільних справах, яким вирішується спір між сторонами по суті; у другому значенні вказаний термін використовується як збірне (загальне) поняття щодо всіх процесуальних актів, які виносяться судами, тобто в значенні судження суду щодо всіх віднесених до його компетенції питань та незалежно від форми вираження [15, с. 7]. Таке розуміння поняття «рішення суду» фактично вказує на можливість застосування його у якості узагальнюючої категорії. Відповідно, таке тлумачення «рішення суду» фактично отожднює його із поняттям «судові рішення». Що, на наш погляд, є не зовсім вірним.

Більшість науковців досліджуючи акти судочинства стверджують, що поняття «судове рішення» та «рішення суду» по суті мають різний зміст. Так, у своїй науковій статті Ю. Самолюк акцентує увагу на тому, що залежно від змісту питання, яке вирішується судом, є три види судових рішень: ухвали суду, рішення суду та судовий наказ [16, с. 92].

Аналогічної точки зору дотримуються й інші науковці у сфері цивільно-процесуального права. Зокрема, І Пасайлюк

досліджуючи рішення суду як об'єкт апеляційного оскарження, наголошує на тому, що рішення суду є актом суду першої інстанції. Відповідно, рішення суду першої інстанції, яке не набрало законної сили в повному чи частковому обсязі, є об'єктом апеляційного оскарження. Адже саме в рамках апеляційного провадження здійснюється перевірка законності та обґрунтованості рішень суду першої інстанції. Водночас автор акцентує увагу на тому, що рішення суду є видовим поняттям (вужчим), оскільки лише ним вирішується справа по суті, а судові рішення – родові поняття (ширше), бо охоплює рішення суду та ухвали, які розв'язують процесуальні питання, пов'язані з рухом справи [17, с. 153–155, 157].

Такої ж позиції дотримується й О. Братель. Науковець, досліджуючи рішення суду як процесуальний юридичний факт цивільного судочинства, теж вважає, що поняття «судове рішення» є ширшим за змістом та узагальнюючим для таких категорій як: рішення суду, ухвала суду, постанова суду і судовий наказ, визначені в законі як форми судових рішень [18, с. 57].

Вищенаведені позиції науковців вказують, що в рамках цивільного судочинства рішення суду є одним з різновидів (форм) судового рішення. Відповідно, категорія «рішення суду» є вужчою за своїм змістом від поняття «судове рішення». Зі свого боку останнє поняття охоплює різні види (форми) судових актів, які приймаються у рамках цивільного судочинства.

Подібну позицію висловлюють і фахівці у сфері адміністративного судочинства. Так, С. Боднар, досліджуючи характерні ознаки поняття «рішення адміністративного суду», наголошує на тому, що судові рішення є найзагальнішим актом правосуддя, правозастосовним процесуальним документом, яким адміністративні суди розв'язують різні питання [19, с. 97].

Зі свого боку Г. Писаренко підкреслює, що судові рішення є результатом здійснення правосуддя. Водночас автор наголошує, що «суть судового рішення полягає у тому, що воно є основним і найважливішим актом правосуддя, ухваленим іменем України та спрямованим на захист прав, свобод та законних інтересів громадян, організацій, державних і суспільних інтересів, зміцнення законності та правопорядку, на запобігання правопорушенням, виховання у громадян і посадових та службових осіб поваги до Конституції України та законів України, честі та гідності людини» [20, с. 43–46].

Аналізуючи наведені точки зору вчених-адміністративістів, можна сказати, що здійснюючи співвідношення категорій «судові рішення» та «рішення суду» вони виходять з аналогічних позицій, що і фахівці у сфері цивільного судочинства. Як і останні вони наголошують на загальності категорії «судове рішення», яке за своєю суттю охоплює всі види (форми) актів суду.

Цікавою є також позиція висловлена Г. Фазиком. Науковець наголошує на тому, що «немає жодних підстав вважати, що юридична природа та соціальна сутність судового рішення в цивільному судочинстві відрізняється чимось від юридичної природи та соціальної сутності вироку суду в кримінальному судочинстві. І в першому, і в другому випадку це – акт реалізації судової влади, що має вигляд процесуального документа з однієї й тієї ж причини; це – єдино можлива і допустима форма його постановлення, оскільки процес є єдиною формою реалізації правосуддя. І в кримінальному, і в цивільному проце-

суальному праві до цього акта правосуддя пред'являються аналогічні вимоги: законність та обґрунтованість. В межах обох процесів він виноситься іменем України та йому притаманна обов'язкова сила» [21, с. 28]. Погоджуючи загалом із позицією автора, необхідно додати, що фактично те саме можна сказати й щодо судових рішень прийнятих в рамках господарського та адміністративного судочинства.

Подібної точки зору дотримуються й інші науковці. Зокрема, Р. Олійничук обґрунтовує, що поняттям «судове рішення» охоплюється як рішення суду так й інші акти судів – ухвала, постанова тощо [22, с. 126].

Зі свого боку А. Грабильников стверджує, що поняття «судове рішення» є узагальнюючим для всіх актів суду, які приймаються як в рамках господарського, цивільного, адміністративного, кримінального процесів [23, с. 81].

Відповідно, можна стверджувати, що вищезазначені науковці наголошують на існуванні родо-видових відносин між категоріями «судове рішення» та «рішення суду» незалежно від виду судового провадження.

Необхідно зазначити, що на родо-видових відносинах між категоріями «судове рішення» та «рішення суду» наголошується й в енциклопедичній літературі. Так, під поняттям «судове рішення» здебільшого розуміється: універсальна назва акту, що постановляє суд на будь-якій стадії розгляду справи, в будь-якому виді провадження [24, с. 870]; збірне поняття, яке охоплює усі акти, прийняті судом (суддею) у результаті процесуальної діяльності [25, с. 265]. Зі свого боку під терміном «рішення суду» розуміється один із видів судового рішення, яке постановляють суди України за розглядом справ по суті у конституційному, цивільному, господарському судочинстві [24, с. 781]. Відповідно, поняття «рішення суду» виступає у якості виду щодо більш загального (родового) поняття «судове рішення».

Висновки. Отже, проведений аналіз законодавства України та позицій науковців вказує на застосування двох категорій – «судове рішення» та «рішення суду» для позначення акту судочинства. Водночас у більшості нормативно-правових актах поняттям «судове рішення» вживається як узагальнене щодо видів (форм) актів, які приймають суди в рамках цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства. На цьому ж наполягають і більшість науковців. Однак, попри ніби загальне застосування даного поняття, у деяких нормативно-правових актах трапляються випадки понятійної підміни, де у якості синоніму категорії «судові рішення» вживається поняття «рішення суду». Це вимагає від законодавця уніфікації законодавства України.

Література:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n7951>
3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06 листопада 1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#n3266>
4. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n11296>

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n3066>
6. Про судові рішення в адміністративній справі : Постанова пленуму Вишого адміністративного суду від 20 травня 2013 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007760-13?lang=en>
7. Посібник з написання судових рішень у цивільному і кримінальному судочинстві. Кмів : Ваїте, 2016. 206 с.
8. Андронов І.В. Питання класифікації рішень суду в цивільному процесі України. *Університетські наукові записки*. 2006. № 3-4 (19-20). С. 204–207.
9. Тертышников В.И. Основы гражданского судопроизводства. Харьков, 2006.
10. Тертишников В.І. Цивільний процес України : навч. посіб. Харків : Юракт, 2012. 424 с.
11. Советское гражданское процессуальное право: Учеб. пособие для юрид. вузов и фак. / Отв. ред. проф. М.А. Гурвич. Москва : Высш. школа, 1964. 536 с.
12. Абрамов С.Н. Гражданский процесс : 2-е изд., доп. и испр. Москва : Гос. изд-во юрид. лит., 1950. 227 с.
13. Осокина Г.Л. Гражданский процесс. Особенная часть. Москва : Норма, 2007. 960 с.
14. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589>
15. Авдюков М.Г. Судебное решение. Москва : Госюриздат, 1959. 192 с.
16. Самолюк Ю.М. Судове рішення у цивільному процесі : спірні питання. *Судова апеляція*. 2009. № 1 (14). С. 91–98.
17. Пасайлюк І.В. Рішення суду як об'єкт апеляційного оскарження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 146–158.
18. Братель О. Рішення суду як процесуальний юридичний факт цивільного судочинства України. *Наукові записки [Кіровоградського державного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Право*. 2017. Вип. 1. С. 55–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnnp_2017_1_11
19. Боднар С.В. Характерні ознаки поняття «рішення адміністративного суду». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2016. Серія ПРАВО. Випуск 37. Том 2. С. 95–98.
20. Писаренко Г.М. Судові рішення в адміністративних справах : поняття, види, особливості ухвалення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 62. С. 43–51.
21. Фазикош Г. Юридична та соціальна природа судового рішення в цивільному судочинстві: сучасні наукові погляди. *Право України*. 2001. № 3. С. 23–29.
22. Олійничук Р.П. Судове рішення як акт державної судової влади. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/retrieve/22218/125-127.pdf>
23. Грабильников А.В. Конституційно-правові основи судового рішення як акту судової державної влади. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки»*. 2011. № 1 (1). С. 80–84.
24. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. 992 с.
25. Юридичні терміни. Глумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т. П. Базова та ін. ; за ред. В.Г. Гончаренка. Київ : Либідь, 2003. 320 с.

Kosyuk N. Judicial decision and court decision: the comparison of terms

Summary. The article is devoted to exploration the ratio of concepts “judicial decision” and “decision court” in the national legal system. The article emphasizes importance legal certainty of the legislation, which allows it to be properly understood and applied. Not the same use of the same term in various legal acts may lead to legal collisions and conflicts in enforcement practice. This issue has a special significance in relation to acts that reflect the outcome of the court’s activity.

The author claims that in the process of judicial and executive reforms, the legislator attempted to unify approaches to the use of the categories “judicial decision” and “decision court”. At the same time, on the basis of the analysis of civil, economic, administrative and criminal procedural legislation, the focus is on the rare cases of substitution of these concepts.

Analysis of the content of the provisions of the Constitution and procedural legislation of Ukraine, the views of scientists and practitioners allowed determining the differences between the categories “judicial decision” and “decision court”.

The article emphasizes the general category of “judicial decision”, which essentially covers all types (forms) of court acts, including the court’s decision.

Key words: legislation, court, judicial decision, court statement, decisions court, court order.